

קשת גישות אקולוגיות

רציונאל: עזר הממחיש את הגישות ליחסי הגומלין בין הפעילות האנושית לסביבה הטבעית.

מטרות ההמחשה:

- הכרות עם המונח פיתוח בר קיימא
- הכרת פעילות קק"ל עבור פיתוח בר קיימא
- הבנת ההשלכות של השפעת האדם על הסביבה
- הבנת חשיבות השמירה על הסביבה

סוג הפעילות: עזר המחשה, מתאים כפתיחה או כסיכום לנושא הסביבתי. במידה ויש אפשרות, רצוי לערוך בנקודת תצפית בשטח.

קבוצת הגיל: כיתות ד'-יב'

הזמן: 15 דקות – 30 דקות

המקום: בכיתה או בשטח.

סל מונחים: טביעת רגל אקולוגית, פיתוח, שימור, התערבות בטבע, שטח מופר, ריאות ירוקות פיתוח בר קיימא, קיימות, איכות סביבה, שירותי מערכת, ארץ בראשית.

מהלך ההמחשה

פתיחה:

בקש מהמודרכים לציין את התופעה המרכזית שבה נתקלו במהלך הטיול או את התופעה הבולטת ביותר בנוף במידה ומדובר בתצפית.

דיון:

הצג למודרכים שאלות ונהל דיון (התאם את סדר השאלות לדינמיקת התשובות של הקבוצה – הבדל בין שאלות שמתמקדות באדם לשאלות שמתמקדות בטבע):

- מה הוא שטח טבעי עבורכם? (תשובות אפשריות: בין "גינה ציבורית" ובין "ארץ בראשית לא מיושבת". הפנה את תשומת הלב לכך שיש כל מיני "רמות" של טבע וש"שטחי הבראשית" בעולם הולכים ומתמעטים)
- כיצד משפיע האדם על הטבע? (תשובות אפשריות: בין "הורס ומזהם את הטבע" לבין "שומר ומגן עליו".)
- במה הטבע עוזר לאדם? (מספק לו מקום מחיה, מזון, מחצבים, אנרגיה, חמצן, מים וכו')

- האם האדם יכול להתקיים ללא סביבה טבעית? (הסבר, כי במרחב המיידית הקרוב כן, אבל תמיד יהיו מקורות טבעיים לסביבה המלאכותית שהאדם בונה לעצמו. במידה וההסבר נעשה בתצפית הצג את העולה מהשטח והתייחס למושג "טבעית רגל אקולוגית").
- במה האדם עוזר לטבע? במה הוא פוגע בו? (האדם מנצל את הטבע לצרכיו, משתמש במשאביו השונים ואף נהנה ממנו כמקום טיול, נופש ומפלט. תוך כדי כך הוא פוגע ומתערב בו ברמות שונות, וישנם גם מקומות שבהם הוא בוחר לגדר ולשמור עליו).
- הצג בפני החניכים את פעילותה של קק"ל למען הסביבה כפי שניתן לראות בשטח או במהלך המסלול? (מאגרי מים, נטיעת עצים).

המחשה:

הצג למודרכים את קשת הגישות האקולוגיות.

בקש מהם להתייחס לשטח מסוים (שטח הסיור במידה וההמחשה נעשית בסיור, שטח מוכר אחר במידה וההמחשה בכיתה) ולהציע היכן הוא ממוקם על הסקאלה שבין אפס התערבות בטבע ובין התערבות ללא התחשבות. (ניתן לערוך הצבעה והתייחס לקביעת הרוב). מאז המהפכה הסביבתית הסביבה סובלת מהרס רב והמשאבים הקיימים בה נעלמים. באמצעות הגישות המובאות בקשת ניתן להציג לחניכים את מערכת היחסים שבין האדם לסביבה ולהדגיש את ההבדלים בין הסביבה הטבעית לסביבה שייצר האדם לדוג': עיר, שטח חקלאי.

הסבר את הגישות המובאות בקשת :

1. **גישת הטבע במרכז (טבע ללא אדם) - דוגלת במינימום התערבות בטבע - האדם** הורס ומחריב את הסביבה הטבעית, לבעלי החיים ולצמחים זכויות שוות לאלה של האדם ואסור לפגוע בהם. הגישה מעודדת טבעונות, בנייה בבז', שימוש בחומרים מתכלים, אנרגיה ירוקה... (גישה כדוגמת זו של ארגון "Green Peace"). בספרות מקובל להגדיר גישה זו כגישה **ביוצנטרית** המייצגת את החוקרים שטוענים שתפקידו של האדם להגן על יצורים חיים נוספים ויש המרחיבים זאת לכל היצורים דהיינו בעלי חיים וצמחים. המתונים יותר בגישה זו טוענים, כי צריך למזער ככל האפשר את השפעת האדם על הטבע (בנייה, סלילה, תעשייה) ולהשאיר את מירב אזורי הטבע בתוליים וללא עקבות האדם (גישת הגופים הירוקים המתונים).

2. **גישת האקולוגיה במרכז (טבע+אדם) דוגלת בהתערבות חכמה ונבונה בטבע - לפי** גישה זו האדם אינו שולט בטבע אלא שותף לפיכך: יש להתערב ולהתיישב כדי למלא את צורכי האנושות ולמזער את הנזק ככל האפשר; צריך ליזום וליצור מערכות אקולוגיות מלאכותיות כמו יערות, מאגרי מים; יש לעצור תהליכים כמו מדבור וגם לשמור על ריאות

ירוקות ועל שמורות טבע במגבלות האפשר. גישה זו מכונה בספרות כגישה **האקוצנטרית**

שמייצגת את החוקרים הטוענים שהאדם אינו ה"שליט" בטבע ולכן אנחנו צריכים להתחשב במערכות אקולוגיות ולבחון את ההשפעה עליהם לפני שאנחנו משנים. קק"ל משתייכת לגישה זו מעצם העובדה שפעילותה דוגלת בהתערבות חכמה ונכונה בטבע –המסתמכת על הציונות האקולוגית ופיתוח בר קיימא ונובעת מתוך מחייבות לסביבה ולדורות הבאים.

3. **גישת האדם במרכז** – דוגלת בהתערבות ללא התחשבות: צריך להפריח כל שממה אפשרית, לבנות ולסלול על כל שטח שנותר פנוי, האדם הוא השליט ושום ציפור לא תעצור אותו (בדומה לגישה החלוצית בשנות ה-30-40). גישה זו מכונה בספרות כגישה האנתרופוצנטרית הטוענת שהאדם יכול להשתמש במשאבים לפי צורכו מבלי להתחשב בסביבה, בע"ח וצמחים.

סיכום

כעת, בקש מכל אחד מהמודרכים לבחור לעצמו אחת משלוש הגישות ופנה אל נציגים שינמקו את בחירתם. שאל את המודרכים היכן הם חושבים שקק"ל ממוקמת בקשת. ספר, שקק"ל, שקמה כארגון שמטרתו לגאול את קרקעות הארץ ולהפריח את השממה היתה בתחילת דרכה בצד הימני ביותר של הסקאלה. הבא כדוגמה את פרוייקט ייבוש החולה בשנות החמישים וספר על התפתחות הגישות לגבי האגם והיכן הוא נמצא כיום.

הסבר, שעם התקדמות החשיבה על סוגיות של שימור ופיתוח, התפתחה גישת הפיתוח בר הקיימא, אשר משלב את הצורך בפיתוח עם הצורך בשמירה על הטבע ועל משאבי הטבע למען הדורות הבאים.

סכם, והבא דוגמאות למעשים אישיים של כל אחד מהמודרכים, אשר יכולים לסייע לשמירה על הסביבה ולתרום לפיתוח בר קיימא:

שמירה על הניקיון, שימוש חוזר, מיחזור, צריכה נבונה, חיסכון במים, חיסכון בחשמל.